

EENIGE OPMERKINGEN BETREFFENDE HET WETSONTWERP TOT INSTELLING VAN LANDBOUWRADEN.

Gelijk bekend is had de vorige regeering bij haar aftreden een ontwerp van wet gereed tot invoering eener rechtstreeksche Landbouwvertegenwoordiging ter vervanging van het Landbouwcomité. Ook het tegenwoordig Kabinet kondigde al spoedig na zijn optreden de indiening van een dergelijk wetsontwerp aan. Op nieuw werd daardoor de aandacht gevestigd op de verschillende meeningen in landbouwkringen zelve over de wenschelijkheid en de samenstelling eener landbouwvertegenwoordiging uitgesproken. Het onderwerp werd op het laatstgehouden landhuishoudkundig Congres aan de orde gesteld. En toen het wetsontwerp verschenen was, werd het in de pers en in enkele landbouwvergaderingen, ook in eene bijeenkomst van het landbouwcomité besproken en beoordeeld. Waar nu zoowel over de vraag in het algemeen of eene officieele landbouwvertegenwoordiging noodig en wenschelijk is, als over die, of door het ingediende wetsvoorstel werkelijk eene goede vertegenwoordiging zal worden verkregen, de gevoelens tamelijk uiteenloopen, daar zij het mij vergund, naar aanleiding van al het gehoorde eenige beschouwingen ten beste te geven over de beide gestelde vragen.

Is eene officieele landbouwvertegenwoordiging noodig, en zoo ja, hoe moet die zijn ingericht? Deze beide vragen moeten uit tweeërlei standpunt worden gezien: uit dat van de Regeering en uit dat van den Landbouw.

De Regeering heeft steeds, en naarmate de Staatszorg voor den landbouw zich uitbreidt, in toenemende mate, behoefte aan officieele aanraking met den landbouw. Hetzij er toch een Ministerie van landbouw besta, hetzij er aan één der Departementen van algemeen bestuur een Afdeeling van landbouw verbonden is, nooit zal de man, die aan het hoofd staat

van zulk een Departement of van zulk eene Afdeeling, noch zullen de ambtenaren, die onder zijne leiding arbeiden, zoodanig op de hoogte kunnen zijn van alle onderdeelen van het uitgebreide landbouwbedrijf of van de daarmede verbonden belangen, dat zij bij hunnen arbeid geen voorlichting zouden behoeven van deskundigen.

Ten einde die voorlichting te verkrijgen, schijnt het voor de Regeering het doelmatigst, zich advies te laten geven door, voor ieder afzonderlijk geval, door haar zelve aan te wijzen deskundigen, welke zij of individueel hooren, of in eene commissie vereenigen kan. Men heeft zelfs beweerd, dat de op deze wijze door haar verkregen voorlichting voor haar in den regel meer waarde zou hebben, dan wanneer die haar gegeven wordt door ééne vaste commissie of éénen vasten raad van advies, welke door haar over alle onderwerpen zonder onderscheid wordt gehoord. Evenmin toch, zoo werd gezegd, als de Regeering zelve op de hoogte kan wezen van alle belangen, waaraan zij haar aandacht moet wijden, evenmin zal dit met eene vaste commissie of raad het geval wezen. In zeer vele gevallen derhalve, waarover zulk een raad door de Regeering om advies wordt gevraagd, zal deze zich ook eerst door andere bijzondere deskundigen moeten laten voorlichten, om naar die voorlichting zijn advies in te richten. In het eerste geval krijgt de Regeering het door haar verlangde antwoord op de door haar gestelde vragen onmiddellijk van de deskundigen, in het tweede geval door den trechter van den raad, dus verwerkt naar diens opvattingen. Men heeft daarom beweerd, dat eene vaste officieele Landbouwrapad voor de Regeering eigenlijk maar een ballast zoude wezen en dat voor haar de meest praktische weg, om op de hoogte te komen van hetgeen zij weten wil, is: zich in ieder afzonderlijk geval te omringen met die mannen in welker kennis en ervaring zij juist voor dat geval het meeste vertrouwen meent te moeten stellen.

Op de juistheid dezer redeneering komen wij straks terug. De landbouw staat in ieder geval, wat het eerste gedeelte der vraag betreft, op een ander standpunt dan de Regeering. De landbouw heeft geen advies noodig, voor dezen is het van belang, dat de Regeering adviezen krijg. Zullen de landbouwbelangen op degelijke wijze door de Regeering worden behar-

tigd, dan is het voor den landbouw van de allergrootste beteekenis, dat de Regeering daarbij op de meest volledige wijze aangaande zijne nooden en behoeften zij ingelicht en dat zij bij de vaststelling van algemeene maatregelen van Bestuur of bij de bewerking van wetsontwerpen, ook aangaande de techniek van het bedrijf en aangaande de beste middelen om dat bedrijf tot meerder ontwikkeling te brengen, de noodige deugdelijke en onpartijdige adviezen krije. Heeft de Regeering derhalve, gelijk hierboven is aangetoond, behoefte aan eene landbouwvertegenwoordiging, welke voor haar, zoodra zij die erkent, alleen reeds door die erkenning eene officieele is, niet minder bestaat die behoefte ook voor den landbouw zelven. En ook voor dien landbouw is het dringend noodig, dat die vertegenwoordiging officieel zij, opdat de landbouw de zekerheid hebbe, dat zijne door middel zijner vertegenwoordiging tot de Regeering gebrachte adviezen, door deze niet als van een onbevoegde of ongeroepene eenvoudig voor kennisgeving worden aangenomen, maar dat zij er al die aandacht aan wijde, die de raad van een officieel tot adviseeren aangewezen lichaam verdient. Iedere vergadering van landbouwers of van tot eenige landbouwvereniging behorende leden, die dus als haar gevoelen mogt uitspreken, dat onze landbouw bij eene officieele landbouwvertegenwoordiging geen belang heeft, zou daarmede bewijzen of van oordeel te zijn, dat de landbouw het wel buiten de Regeering af kan, en een enkele blik in onze Staatsbegroting is genoeg om het tegendeel te bewijzen, of zeer weinig begrip te hebben van de wijze, waarop de maatregelen, door de Regeering in het belang van den landbouw te nemen, moeten worden tot stand gebracht.

En nu lijdt het geen twijfel, en is het ook nooit door iemand ontkend, dat het voor den landbouw van het grootste belang is, dat hij invloed kunne uitoefenen op de keuze der mannen, die de Regeering van advies zullen dienen, opdat er een waarborg besta, dat deze zich niet eenzijdig late inlichten. Bovenal echter moet de landbouw niet behoeven te wachten, totdat de Regeering het goed vindt, in het een of ander bijzonder geval zich door vertegenwoordigers van den landbouw te laten voorlichten, hij moet de gelegenheid hebben ten allen tijde, zoo noodig ongevraagd, zich officieel tot de Regeering te

wenden, opdat deze worde ingelicht ook aangaande zaken, waarop zij hare aandacht nog niet had gevestigd. Tot ontwikkeling van den landbouw moet in hoofdzaak het initiatief van den landbouw zelven, niet van de Regeering uitgaan.

Waar dus de vraag of Regeering en landbouw beide behoefte hebben aan eene officieele vertegenwoordiging beslist toestemmend moet beantwoord worden, daar zal de vraag naar de wijze waarop die vertegenwoordiging moet zijn ingericht oogenschijnlijk verschillend moeten worden beantwoord, al naar mate men haar van een Regeerings of van een landbouwstandpunt beschouwt.

De landbouw zelf toch moet voor zich wenschen eene vertegenwoordiging, door hem zelven gekozen, moet er prijs op stellen, dat de raadgevers der regeering door hem zelven worden aangewezen, moet voor zich zelven verlangen, dat de regeering niet eenzijdig worde ingelicht en dat hij zich kunne uitspreken altijd en over alles, waarover hij zijne meening wil zeggen, terwijl het voor de Regeering het eenvoudigst en meest practisch schijnt, zelve in ieder speciaal geval haar eigen raadgevers te kiezen.

Wel beschouwd echter is dit laatste onjuist en gaan ten deze het belang der Regeering en dat van den landbouw zamen. Immers, het is hierboven reeds gezegd, niet van den Minister of Directeur-Generaal van landbouw of wie het ook wezen moge, aan wien van Staatswege de behartiging der Landbouwbelangen is opgedragen, kan en moet steeds het initiatief uitgaan tot verbetering onzer landbouwtoestanden. Integendeel de landbouw, en naarmate de landbouwers zich meer ontwikkelen zal dit steeds meer het geval blijken te zijn, de landbouw zal zelf het best gevoelen, welke Regeeringsmaatregelen er noodig zijn in zijn belang en op de Regeering moeten de direct van dien landbouw uitgaande adviezen een heilzamen drang uitoefenen, om steeds werkzaam te blijven in het belang van vooruitgang, verbetering, ontwikkeling. Eene goed georganiseerde vertegenwoordiging van den landbouw, welke, hare roeping bewust, voortdurend het oog gevestigd houdt op de aan haar toevertrouwde belangen, zal de Regeering zoodanig op de hoogte kunnen houden van hetgeen van Staatswege voor den landbouw moet worden gedaan, dat er van een eigenlijk initiatief van Regeeringswege weinig sprake zal behoeven te

zijn. Er zal een zoodanige voeling ontstaan tusschen landbouw en Regeering, dat uit beider voortdurende samenwerking alle regeeringsmaatregelen in het belang van den landbouw te nemen als van zelf zich ontwikkelen zullen.

Voor de Regeering zal natuurlijk steeds de bijzondere taak blijven weggelegd om, waar noodig, aan die maatregelen den noodigen wettelijken vorm te geven. Maar ook daarvoor zal het op den duur voor haar beter wezen, inlichtingen te verkrijgen van een door den landbouw zelven gekozen commissie of raad. Het vertrouwen toch van belanghebbenden in het werk der Regeering, dat op zulk een advies gegrond is, zal veel grooter zijn, dan wanneer deze zich heeft laten voorlichten door door haar zelve gekozen adviseurs.

Mag het dus als vaststaande worden beschouwd, dat Regeering en landbouw beide behoefte hebben aan een officieele door den laatsten in het leven geroepen landbouwvertegenwoordiging, dan volgt als vanzelf de vraag, wat verstaat men met een „door den landbouw zelven in het leven geroepen“ vertegenwoordiging, m. a. w. wie moeten voor die vertegenwoordiging de kiezers zijn?

Het is bekend dat deze vraag op tweeërlei wijze wordt beantwoord. Er zijn een groot aantal bekwame mannen, wier hart warm klopt voor de belangen van den landbouw, die zooal niet met het bestaande genoegen nemen, dan toch van oordeel zijn, dat het tegenwoordige stelsel van verkiezing van eene vertegenwoordiging door de groote landbouwmaatschappijen, zij het ook met eenige wijziging in de samenstelling, moet behouden blijven. Anderen meenen, dat eene landbouwvertegenwoordiging eerst dan met recht dien naam dragen mag, wanneer zij is samengesteld door de direct belanghebbenden, door al de Nederlandsche landbouwers door directe verkiezing.

Het is licht te begrijpen, dat de eerste meening zeer vele voorstanders telt.

De tegenwoordige toestand, het Nederlandsche Landbouwcomité, gekozen door alle Nederlandsche landbouwvereenigingen, die minstens 600 leden tellen, heeft zich historisch ontwikkeld, en velen houden het liefst den historischen lijn vast. Tot het invoeren van een geheel nieuw beginsel, het algemeen kiesrecht, gaat men ongaarne over.

De Memorie van Toelichting geeft in groote trekken die ontwikkelingsgeschiedenis aan. Eerst waren het de afzonderlijke maatschappijen, die, naarmate meer en meer behoefte gevoeld werd aan eene voeling tusschen Regeering en landbouw; zich tot de Regeering begonnen te wenden of enkele malen door deze om inlichtingen werden gevraagd. Dit laatste gebeurde echter zeer zeldzaam. Zelfs de vestiging der Rijkslandbouwschool te Wageningen geschiedde buiten de landbouwmaatschappijen om. Ieder afzonderlijk hadden deze dan ook weinig in te brengen. Dit bewustzijn bracht haar nader bij elkander. Eerst het voortduren der longziekte in het spoelingsdistrict, later de internationale landbouwtentoonstelling te Amsterdam, drongen haar tot samenwerking. Het succes in beide gevallen behaald, deed den wensch naar voortdurende aaneensluiting geboren worden. Ik zelf verdedigde het vormen van één groote Nederlandsche Maatschappij van Landbouw, door ineensmelting der verschillende provinciale Maatschappijen tot één geheel, met behoud harer provinciale zelfstandigheid; zij zouden ieder vormen een provinciale Afdeeling der groote Maatschappij. Alle maatschappijen op één na waren voor dat denkbeeld gewonnen en ik betreur het nog altijd dat het niet verwezenlijkt is. Het zoude m. i. een eind gemaakt hebben aan de groote kwaal, waaraan ons vereenigingsleven op landbouwgebied lijdt, krachtsversnippering. Maar ééne belangrijke Maatschappij, de Friesche, wilde met dit denkbeeld niet medegaan. Zij vreesde iets van hare onafhankelijkheid te zullen verliezen, en zoo werd, haar ten genoegte, niet ééne Nederlandsche Maatschappij van landbouw maar het Nederlandsche Landbouw Comité in het leven geroepen.

Heeft nu de ervaring geleerd, mij dunkt die vraag moet thans worden gesteld, dat dit lichaam, dat nu sedert 1884 bestaat en in 1892 werd gereorganiseerd, werkelijk zóó voldaan heeft als vertegenwoordiging van den vaderlandschen landbouw en als adviseur der Regeering, dat men zich daarmee volkomen tevreden kan stellen? En zoo dit laatste al niet in alle opzichten het geval is, kan men dan verwachten, dat door eene wijziging in de samenstelling of in zijne wijze van werken, een voldoende oplossing zal gevonden worden der bezwaren, die tegen het landbouwcomité zijn gerezen. Het spreekt

van zelf, dat ik hier niets wil afdoen aan de groote bekwaamheid van de individueele leden, die zich sedert zijne oprichting in het Comité hebben opgevolgd. Het zijn voor een zeer groot deel mannen, met wien ik zelf vele jaren achtereenschoolder aan schouder heb gestaan in den vaak niet gemakkelijken strijd voor onzen vaderlandschen landbouw en die ik ieder op zich zelf in hooge mate heb leeren waardeeren. Vergeten mag ook niet worden, hoe menig, uitnemend advies of rapport het bureau van het Comité heeft verlaten. Ik vraag slechts heeft het landbouwcomité zich kunnen opwerken tot een zoodanige vertegenwoordiging, dat door zijn optreden die voortdurende, zoozeer gewenschte voeling tusschen Regeering en landbouw ontstaan is, waarvan ik hierboven sprak.

En dan mag ik al dadelijk in herinnering brengen, hoe het comité zelf kort na zijn geboorte begreep, dat het geen lichaam was, dat zich wijden kon aan aanhoudenden voortgezetzten arbeid. Toen zich in 1884 bij de Regeering de overtuiging gevestigd had, dat de landbouw zonder Staatshulp zich niet ontwikkelen kon, toen de toenmalige Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, als overstelpt werd met allerlei vragen om hulp, die uit alle deelen des lands, van uit den boesem van den landbouw tot hem kwamen, en hij, zelf geen deskundige en door geen deskundige ambtenaren gesteund, behoefte gevoelde aan raad en voorlichting, beproefde hij eerst zich daartoe te bedienen van het Landbouwcomité. Maar het ging niet. Niet omdat het comité niet bestond uit bekwame mannen, de leden van de Staatslandbouwcommissie werden voor een groot deel uit de leden van het comité gekozen, maar omdat zijn organisatie het niet geschikt maakte tot den aanhoudenden, uitgebreiden en spoedeischenden arbeid, die in het belang van den landbouw noodig bleek. Het comité adviseerde dan ook zelf tot de benoeming van een, zij het ook tijdelijke Staatscommissie, die ruim 6 jaren aan het werk bleef, gedurende welken tijd het comité wel bleef bestaan, maar zich op den achtergrond terug trok. Intusschen in 1892 werd de Staatslandbouwcommissie ontbonden en trad in hare plaats het Landbouwcomité weer op, gereorganiseerd in overleg met de toenmalige regeering. De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid had o. a. zijn verlangen te kennen gegeven, dat

het comité, zou het als officieel lichaam worden erkend, zooveel mogelijk den nederlandschen landbouw in zijn vollen omvang zoude vertegenwoordigen. Maar hier stuitte men al dadelijk op de bezwaren der groote versnippering van krachten bij ons landbouwvereenigingswezen. Zóó groot was reeds toen het aantal landbouwvereenigingen in ons land, dat, zoo men die allen in één comité vertegenwoordigd wilde zien, men een lichaam zou krijgen zoo uitgebreid, dat men nauwelijks een zaal had kunnen vinden groot genoeg voor zijne vergaderingen. Er werd toen besloten, dat een vereeniging, die zich aan het comité zou willen aansluiten, minstens 600 leden zoude moeten tellen. Zoo bleven toen en blijven hoe langer zoo meer buiten de officieele vertegenwoordiging gesloten, een steeds grooter wordend aantal landbouwvereenigingen, die wellicht meer dan de groote landbouwmaatschappijen uit werkelijke landbouwers bestaan. En toch kreeg men, niettegenstaande die uitsluiting, reeds aanstonds een college zóó groot, dat voor één enkele bijeenkomst, die slechts een paar dagen duurde, alle voor een heel jaar beschikbare middelen aan reis- en verblijfkosten werden verbruikt. Men heeft zich sedert beholpen door afzonderlijke, kleine commissies bijeen te roepen en haar het werk op te dragen, en ik herhaal, wat ik hierboven reeds zeide, er is door die commissies uitmuntend werk geleverd. Maar men kan niet zeggen, dat zij den nederlandschen landbouw vertegenwoordigden. Hetgeen zoo hoog noodig is, een voortdurende voeling tussehen landbouw en Regeering, een aanhoudende samenwerking tussehen die beide werd er niet door bereikt. Men heeft aan de bezwaren, aan de samenstelling van het Comité verbonden, in het tweede jaar van zijn gereorganiseerd bestaan trachten tegemoet te komen, door voor te stellen het Comité te laten werken op dezelfde wijze als de Landbouwcommissie dat gedaan had, door het te verdeelen in afdeelingen. Ook nu weer gaat er van het Bestuur een daartoe strekkend voorstel uit. Men is toen gestuit op het bezwaar, dat de leden toch voor zich het recht verlangden, om ook, waar zij geen lid eener Afdeeling waren, daar toch te komen hospiteeren en op de omstandigheid, dat de behandeling van aan de orde zijnde punten, in de Afdeelingen alleen maar kon worden voorbereid, en dat de adviezen of

rapporten, die van het geheele Comité moesten blijven uitgaan, toch weder in vergaderingen in pleno moeten worden behandeld en vastgesteld. Men zag dus in den maatregel eer een nadeel dan een voordeel. Ook thans, nu het Comité nog zooveel grooter geworden is, zal men dit gevaar blijven gevoelen.

Inderdaad, als men nagaat, hoe kort voor de Regeering de tijd voor haar wetgevenden arbeid is, hoe dat werk, behalve door de studie, die zij zelve van de te bewerken stof moet maken, nog wordt opgehouden door verschillende noodige formaliteiten, als daar zijn het plegen van overleg met andere, bij de zaak betrokken Departementen, het onderzoek der gereedgemaakte wetsontwerpen door den geheelen ministerraad, het zenden der ontwerpen naar den Raad van State en het wachten op advies, waarop dan later weergeantwoord moet worden, dan zal men begrijpen, dat als de Regeering bovendien nog een ander adviseerend lichaam naast zich heeft, dat uit den aard zijner organisatie niet anders dan zeer langzaam werken kan, het voor haar schier een wanhopige zaak wordt, om in den korten tijd, die haar voor het indienen harer wetsontwerpen bij de Tweede Kamer gegeven is, met die ontwerpen gereed te komen. Maar er is nog een ander bezwaar, waarom het landbouwcomité als adviseerend lichaam voor de Regeering niet tot zijn recht kan komen. Het Comité werkt als een parlement. Zijn vergaderingen zijn voor het publiek toegankelijk en worden bijgewoond door vertegenwoordigers van de nederlandsche pers. Nu gaat het toch niet aan, dat de Regeering de door haar gereedgemaakte wetsontwerpen, alvorens die bij de Tweede Kamer in te dienen, in openbare behandeling geeft als in een voorparlement, en die ontwerpen eerst in het publiek laat bediscussieeren in een vakvertegenwoordiging, gelijk zij daarna worden bedebatteerd in de volksvertegenwoordiging. Dat kan en mag de bedoeling nooit zijn van de oprichting van een adviseerend lichaam. Men vreest thans van de voorgestelde rechtstreeksche verkiezing, dat de politiek in den landbouw zal worden gemengd, door de tegenwoordige inrichting van het landbouwcomité en de wijze waarop, ten gevolge van die inrichting, de zaken eigenlijk zouden moeten worden behandeld, wordt de landbouw veel meer met politiek bedreigd. Gaf de Regeering de door haar gereed gemaakte wetsontwerpen allen

ter voorafgaande behandeling aan het Comité, dan zouden de bijeenkomsten daarvan al zeer spoedig in politieke vergaderingen ontaarden, het comité zou blijken een soort van Tweede Kamer te worden op landbouwgebied.

Ik meen te mogen beweren, dat de ervaring heeft geleerd, dat het tegenwoordig landbouwcomité, uit hoeveel bekwame mannen samengesteld, niet alleen niet is de vertegenwoordiging van den geheelen landbouw, zelfs niet de vertegenwoordiging van de bestaande landbouwverenigingen, en dat het door den aard zijner samenstelling nooit kan zijn, wat de landbouw en de Regeering beide hoog noodig hebben: een vlug en tevens degelijk werkend college van advies, waarmee de Regeering voortdurend kan voeling houden en dat wederkeerig de Regeering steeds op de hoogte houdt van de velerlei belangen, die ten bate van den landbouw door haar moeten worden behartigd. Wat heeft tot nog toe het comité voor de Regeering kunnen doen voor de bestudeering van de meest brandende vraagpunten op het gebied van den landbouw, als daar zijn de wettelijke regeling van het landbouwonderwijs als vak-onderwijs, het groote en moeilijke vraagstuk van het pachtwezen, dat van de landbouwende bevolking, ik bedoel o. a. het onderzoek naar de oorzaken van de ontvolking van het platteland en de middelen om haar, zoo niet geheel tegen te gaan, dan toch te beperken. Wat voor de oplossing der vragen betreffende jacht en visscherij, wat voor zoovele vragen betreffende de kulturentechniek? Terecht is er ook nu weer onlangs in het landbouwcomité gezegd, dat de Regeering niet moet zijn de incarnatie van den landbouw, maar als men dat niet wil, als men verlangt, dat het initiatief voor alles, wat er op het tweede gebied van den landbouw gebeuren moet, uitga van den landbouw zelven en niet van eenig Ministerie, laat men dan toch zorgen, dat men een landbouwvertegenwoordiging hebbe, die niet alleen uit zeer bekwame mannen bestaat, maar dat ook door den aard van hare samenstelling al deze dingen blijvend kan ter hand nemen en het telkens zich aanvullend programma van landbouwactie voortdurend kan uitwerken en pasklaar maken voor de opname in onze wetgeving. Zal dit ooit mogelijk zijn. wanneer men blijft vasthouden aan den wensch om die vertegenwoordiging te doen samenstellen door

onze landbouwmaatschappijen en haar te doen zijn samengesteld uit vertegenwoordigers uit die maatschappijen? Altijd zal men krijgen en behouden een log, onhandelbaar lichaam, ongeschikt voor het doel waarvoor het in het leven geroepen is. Er is noodig een betrekkelijk kleine raad, die dikwijls bijeen kan geroepen worden en dan in korten tijd veel kan doen. Hoe zal men dien verkrijgen volgens het bestaande stelsel, als men weet, hoe ieder der aan het landbouwcomité aangesloten vereenigingen gesteld is op eene behoorlijke vertegenwoordiging in het comité. Laat men zich eens herinneren wat er gebeurd is bij de reorganisatie van het comité in 1892. Toen zag men zeer wel het gevaar in van zulk een groot uitgebreid lichaam en de commissie van redactie voor de samenstelling der nieuwe Statuten prees dan ook zeer dringend matiging aan in de eischen, wat betreft het aantal vertegenwoordigers van iedere vereeniging in het comité. Maar toen stonden al dadelijk de vertegenwoordigers der Hollandsche Maatschappij van Landbouw op, om te verklaren, dat indien die Maatschappij niet minstens door 6 leden werd vertegenwoordigd, 3 voor ieder der beide provincies, zij zich direct aan de samenstelling van het comité onttrekken zou. De vergadering gaf toe, want ook anderen wilden hun vereeniging niet te gering in het comité vertegenwoordigd zien en zoo ontstond een lichaam welks uitgebreidheid, toen het voor het eerst bijeenkwam, aan zijn eigen vaders schrik aan joeg. Hoe ter wereld zal men daarin verbetering brengen, nu de wensch naar een voldoende aantal afgevaardigden van iedere maatschappij wel niet veel verminderd zal blijken en nu het aantal landbouwvereenigingen nog zoozeer is toegenomen, terwijl, als men werkelijk consequent wil wezen en zijn wensch om de officieele vertegenwoordiging te doen bestaan uit afgevaardigden van de verschillende landbouwvereenigingen, men toch ook een groot aantal daarvan, wier ledental geen 600 bedraagt, zal moeten toelaten.

Ik begon met te zeggen, dat ik mij begripen kon, dat men, gehecht aan het bestaande, den historischen lijn blijvende volgen, een zekere voorliefde voor een vertegenwoordiging, bestaande uit afgevaardigden uit bestaande landbouwvereenigingen blijft koesteren, maar ik voeg er thans dadelijk bij, dat men er niet moet tegen op zien, met de traditie te breken en een

nieuw beginsel in te voeren, zoodra men inzielt, dat men met behoud van het bestaande niet krijgt wat men verlangt en noodig heeft.

De bezwaren tegen den tegenwoordigen toestand zijn deze dat men in het door de maatschappijen samengesteld comité geen werkelijke vertegenwoordiging van den geheelen landbouw heeft, en ten tweede dat men door die vertegenwoordiging te doen blijven bestaan uit afgevaardigden der bestaande maatschappijen en vereenigingen nooit zal krijgen een betrekkelijk klein College, dat aanhoudend en vlug werkt en voortdurend in voeling kan blijven met de Regeering.

Door de verdedigers van den actueelen toestand wordt dat eerste bezwaar niet alleen licht geteld, maar men acht het bijna een voordeel. Die landbouwers, die zich niet bij bestaande maatschappijen hebben aangesloten, zoo zegt men, zijn niet waard een landbouwvertegenwoordiging te hebben, het zijn allen maar onverschilligen. Zij hebben zelfs de contributie, die eene maatschappij van zijn leden vraagt, niet voor hun belang over! Ik zou willen vragen is dit wel overal zoo? En zoo het vroeger onder een vorig geslacht van landbouwers misschien zoo geweest is, is het nog wel zoo het geval? De tijden zijn veranderd. De jongere boeren zijn niet meer zoo onverschillig, zijn bovenal niet meer zulke sleurgangers als hun voorgangers. Het landbouwonderwijs ten platten lande, het optreden onzer landbouwleeraren, de winterscholen, de wintercursussen niet het minst hebben gelukkig reeds wonderen verricht. Onze vaderlandsche landbouw heeft een gansch ander aanzien gekregen. De malaise heeft dit goede gevolg gehad, dat het den landbouwer geleerd heeft met den ouden sleur te breken en de oogen wijd open te zetten, voor wat er rondom hem in de wereld gebeurt. Dit is trouwens ook noodig geworden. Want wie in den tegenwoordigen tijd tegen den zwaren stroom wil inwerken ook op het gebied van den landbouw, komt er niet zonder inspanning van al zijn krachten, niet alleen van de handen, maar ook van het hoofd. Onze veestapel breidt zich uit, trots het gesloten zijn der grenzen onzer naburen, de productiviteit van onzen bodem gaat vooruit, dank betere bewerking van den grond en aanwending van meer doelmatige meststoffen, onze zuivelproducten, vroeger voor een groot deel, zelfs nog tijdens de tentoonstelling in 1884 van inferieure qualiteit, beginnen tot de besten der

buitenlandsche markten te behooren, voor zoover zij niet door den tusschenhandel zijn verknoeid, de cooperatie brengt de landbouwers bijeen, die vroeger, achterdochtig en wantrouwend als zij waren, tot geen samenwerking te krijgen waren, en die cooperatie helpt hen over tal van bezwaren, die zij in hun bedrijf ontmoeten, heen. Het is niet te ontkennen, er waait een frissche wind door onze landbouwkringen, niet het minst dáár, waar de kleine landbouwer tot grooter ontwikkeling komt dan menige aan een landbouwmaatschappij aangesloten groote boer. En die kleine boeren, zij sluiten zich nog wel niet allen bij de bestaande landbouwmaatschappijen aan, maar zij vormen kleine cooperatieve vereenigingen, op welker bijeenkomsten wellicht meer in het directe voordeel van den boer gehandeld en gesproken wordt, dan op menige vergadering eener maatschappij. Waarlijk het gaat niet aan over die menschen de schouders op te halen en hen niet waardig te keuren om tot het vormen eener behoorlijke landbouwvertegenwoordiging mee te werken, enkel en alleen omdat zij geen lid zijn eener maatschappij. Inderdaad ik zou het een voordeel vinden voor onzen landbouw, indien deze jonge frissche krachten, wier degelijk en flink optreden met sympathie moet worden begroet, meer op den voorgrond werden gebracht, indien zij mée een stem kregen in het kapittel, waar het geldt de officieele behandeling onzer landbouwbelangen.

Zou dit zijn miskennis der verdiensten onzer landbouwmaatschappijen? De Regeering heeft gemeend, dat dit het geval zou zijn, waanneer een nieuwe landbouwvertegenwoordiging uitsluitend door het algemeen kiesrecht in het leven werd geroepen; en als men de debatten, onlangs gehouden in de vergadering van het landbouwcomité over dit onderwerp en op vroegere landhuishoudkundige congressen leest, dan krijgt men den indruk dat de maatschappijen zelve het ook eenigszins als een aan haar gepleegd onrecht beschouwen, als men haar het uitsluitend recht om een landbouwvertegenwoordiging te benoemen ontnemt.

Laat ik mogen opmerken, dat reeds voorlang de bezwaren, verbonden aan de tegenwoordige inrichting van het landbouwcomité, zoowel in dit College zelve, als daarbuiten breed zijn uitgemeten, dat ook de vorige voorzitter van het Comité bij de Regeering op wijziging heeft aangedrongen,

en dat men te vergeefs zocht bij al de sprekers, die de tegenwoordige wijze van verkiezing verdedigen, naar opgave der middelen, om aan de bezwaren van het tegenwoordige stelsel te ontkomen. Zelfs de eenige die inderdaad in eene uitvoerige, doorwrochte rede op een der landbouwcongressen de keuze door de maatschappijen verdedigd heeft, wijlen Dr. Prins, ontkwam aan dit gebrek niet. Ook van hem geen enkele aanwijzing hoe men door het bestaande stelsel werkelijk een in de praktijk bruikbare vertegenwoordiging zou kunnen krijgen.

Maar ik vraag nog eens, pleegt men onrecht tegenover de maatschappijen, als men een vertegenwoordiging van den landbouw, gekozen door algemeen kiesrecht invoert? Ik zou meenen van neen. Wie zou niet een open oog hebben voor de groote verdiensten der Provinciale Landbouw-Maatschappijen tegenover den nederlandschen landbouw, maar wat hebben deze verdiensten met de verkiezing eener nationale landbouwvertegenwoordiging gemeen? Niet om kiescolleges voor zulk eene vertegenwoordiging te zijn, werden de landbouwmaatschappijen opgericht. Zij zijn het toevallig geworden in 1884. Had toen de Friesche Maatschappij van Landbouw bij monde van den heer Fontein de Jong het plan niet tegengewerkt, dan zouden wij in dat jaar ééne groote Nederlandsche Maatschappij van Landbouw hebben gekregen, gereed om voor de belangen van den landbouw ook bij de Regeering op te komen en het Landbouwcomité zou niet zijn in het leven geroepen. De groote verdiensten van de landbouwmaatschappijen bestaan niet in het bijeenbrengen van een landbouwvertegenwoordiging, maar hierin, dat zij den grooten stoot hebben gegeven aan de ontwikkeling van het landbouwbedrijf in ons land. Zij hebben kennis verspreid allerwege, zij hebben verbetering gebracht in de techniek van den landbouw. Vee en paardenfokkerij zijn door haar in nieuwe banen geleid. Betere werktuigen zijn door haar toedoen ingevoerd. Zij hebben den landbouwer aangespoord tot betere grondbewerking. En op dien grond zijn door haar toedoen betere producten geteeld. Zij zijn door woord en daad overal de drijvende kracht geweest tot ontwikkeling. En zij gaan nog steeds daarmee voort, tot heil van den vaderlandschen landbouw. Wilde men den maat-

schappijen dat werk uit de hand nemen, of hen door eenigerlei middel in hun werken in die richting verzwakken, dan zou men recht hebben van onrecht te spreken, of van minachting van hetgeen door haar is verricht. Maar als men voorstelt een nieuwe landbouwvertegenwoordiging in het leven te roepen, in zoodanigen vorm, dat zij beter dan de tegenwoordige aan hare roeping zal kunnen voldoen en als men dat doen wil op eene wijze dat het nieuwe adviseerende lichaam dan ook inderdaad zooveel doenlijk den geheelen Nederlandschen landbouw vertegenwoordige, dan zal dat, in plaats van afbreuk te doen aan de werkzaamheid der landbouwmaatschappijen, integendeel haar kracht verhoogen. Haar positie blijft onaangetast, haar werk onveranderd. Maar hoe meer leven er gebracht wordt in de eigenlijke landbouwerskringen, hoe meer de boeren zelve aangedreven worden om zich voor hun belangen te interesseeren, des te meer werk zullen de landbouwmaatschappijen te doen krijgen, des te belangrijker en te nuttiger zal haar arbeid worden.

Zullen er dan geen bezwaren verbonden zijn aan de invoering van dit nieuwe stelsel? Men heeft er voornamenlijk twee opgenoemd en het moet erkend worden, niet gemakkelijk is het een geheel nieuw systeem in werking te brengen. Als toegegeven moet worden, dat er in sommige deelen van ons land onder de eigenlijke boeren nog veel te weinig belangstelling voor hun werkelijke belangen bestaat, dan zal het wellicht moeielijk zijn hen daar naar de stembus te brengen. Er zal in zulke streken nog niet direct verkregen worden wat men verlangt, algemeene medewerking. Dat is een der genoemde bezwaren. En het tweede is dat er zich politiek zal gaan mengen in den landbouw. Wat het eerste bezwaar betreft zij opgemerkt, dat het vooral niet sterk klemt voor hen, die het als bestrijding van het systeem aanvoeren. Willen de nieuwe kiezers van hun recht geen gebruik maken, zullen zij, zooals gezegd is, met geen stok naar de stembus te slaan zijn, welnu dan blijft feitelijk alles bij het oude en zullen zij, die zich ook nu wel met landbouwzaken bemoeien, het hecht in handen blijven houden, de nieuwe kiezers, die niet aan verkiezing willen doen, deeren hen dan niet. Maar in andere streken van het land, waar het anders gesteld is, waar onder de plattelandsbevolking ook onder den kleinen boerenstand opgewekter leven is ontstaan, ook al hebben zich

velen nog aan geen groote maatschappij aangesloten; daar zal door het hun geschonken kiesrecht de belangstelling in landbouw-aangelegenheden nog worden verhoogd en zal er het gemeenschapsleven door worden opgewekt, wat stellig den maatschappijen ten goede zal komen. Welk bezwaar men er eigenlijk mede bedoelt, dat de politiek zich in den landbouw zal mengen, is mij niet recht duidelijk. Werden er kamers van landbouw ingevoerd, dan zou men nog kunnen vreezen, dat deze zich met andere zaken zouden willen gaan bemoeien, dan waarvoor men ze in het leven riep en in hunne vergaderingen politiek zouden gaan bespreken. Maar ook die vrees schijnt mij ongegrond. Voor de bespreking van politieke aangelegenheden zijn nu al reeds overal de kiesvereenigingen aangewezen, wier vergadering toch al meestal zeer matig zijn bezocht. En waar het slechts te doen is, om in iedere provincie een kleinen raad van ongeveer een 20tal leden te benoemen, daar behoeft men toch waarlijk niet te vreezen, dat bij zulk een verkiezing de politiek een rol zal spelen. Het is mij niet bekend, dat dit het geval is bij de verkiezing der Kamers van Koophandel, waarom zou dit wel het geval wezen bij de samenstelling van een kleinen landbouwraad. En ook hier treft het mij weer, dat deze vrees wordt gevoeld en uitgesproken door dezelfde personen, die tegelijkertijd beweren, dat de kiezers van hun kiesrecht toch geen gebruik zullen maken. Ik zou meenen, dat het een het ander uitsloot.

De korte inhoud van het hierboven gezegde is dus dit: Regeering en landbouw beide hebben behoefte aan en belang bij eene officieele landbouwvertegenwoordiging.

De ervaring heeft geleerd dat de thans bestaande, uit welke bekwame mannen ook samengesteld en met welken goeden wil ook beziel, niet voldoet aan wat men er voor regeering en landbouw van zou mogen verwachten.

De aard van haar samenstelling belemmert haar al te zeer in haren arbeid. Zij vertegenwoordigt bovendien slechts een klein gedeelte van den landbouw.

Van wijziging, met behoud van de tegenwoordige wijze van samenstelling en verkiezing, afgevaardigden van bestaande landbouwmaatschappijen door ieder van deze aangewezen, is geen grondige verbetering te wachten.

Radicale verbetering is alleen te verkrijgen door het betrekken

van den geheelen landbouw bij de samenstelling eener landbouwvertegenwoordiging, door invoering van het directe kiesrecht, waardoor niets te kort wordt gedaan aan het belangrijke werk der tegenwoordige landbouwmaatschappijen, die ongeschokt en onveranderd blijven voortbestaan.

Maar als men dat toegeeft, als men een landbouwvertegenwoordiging wil scheppen, gekozen door alle direct belanghebbenden, dan zij men ook consequent in de toepassing er van. Men voere of het één of het ander in. Is men te gehecht aan het bestaande, wil men de tegenwoordige wijze van samenstelling behouden, goed, dat is een systeem, maar men verheele zich dan ook niet dat het onmogelijk is de gebreken die het systeem aankleven te verbeteren. Erkent men die gebreken niet alleen, maar wil men er iets beters voor in de plaats hebben, dan hebbe men den moed het andere middel aan te grijpen en voere dat consequent door. Maar men trachtte niet de beide systemen te vereenigen, enkel en alleen omdat men, gelijk de Memorie van Toelichting op het tegenwoordig wetsontwerp het uitdrukt, de groote verdiensten der provinciale en andere door particulier initiatief ontstane landbouwcorporaties niet wil miskennen. Dat van zulk eene miskennen geen sprake is, meen ik hierboven genoegzaam te hebben aangetoond. Ik herhaal het hier nog eens, bij toeval zijn zij eenige jaren geleden de kiescolleges voor het landbouwcomité geworden. En men zal, door *en* de landbouwmaatschappijen en -vereenigingen, zelfs de kleinste, *en* kiezers tot de samenstelling van de landbouwvertegenwoordiging te laten meewerken een tweeslachtig stelsel verkrijgen, waarvan nooit kracht zal kunnen uitgaan. Welke eenheid, welke krachtige samenwerking heeft men te verwachten van een college, waarvan de leden op zoo verschillende wijzen hun mandaat hebben gekregen? Ligt het niet voor de hand dat de provinciale raden zich dadelijk in twee partijen zullen splitsen. Zullen zij, die door den geheelen landbouw bij directe verkiezing hun plaats in het adviseerend lichaam hebben gekregen, zich niet méér de werkelijke vertegenwoordigers van den landbouw voelen, dan zij die door een maatschappij of door een combinatie van landbouwvereenigingen zijn gekozen. En gaat het aan zonder eenigen rechtsgrond of reden aan sommige kiezers een, aan anderen twee of meerdere stemmen te geven,

al naarmate zij zich aan een of meer landbouwvereëningingen hebben aangesloten? Wordt op die wijze de invloed, die men op de verkiezingen uitoefent, niet afhankelijk gemaakt van het meer of minder gemak, waarmede men een of meer contributies betaalt? En zullen er in de praktijk zich niet nog andere bezwaren voordoen? Er wordt voorgeschreven, dat slechts die vereëningingen zullen worden toegelaten, wier statuten of reglementen door Gedeputeerde Staten zullen zijn goedgekeurd. Maar der Regeering ontbreekt iedere contrôle op de richtige naleving dezer reglementen. Zal het in de praktijk niet blijken onmogelijk te zijn, om tegen te gaan dat eene vereëning zich een onrechtmatigen invloed op verkiezingen verzekere bv. door kunstmatige uitbreiding van het ledental voor de verkiezing? En zullen zelfs omstandigheden, die met landbouw niets te maken hebben, niet van invloed kunnen zijn op de verkiezingen. Het is bekend, dat, waar eene maatschappij of vereëning een tentoonstelling houdt met feestelijkheden gepaard, een niet onaanzienlijk aantal leden zich tijdelijk als lid opgeeft om van die feestelijkheden te kunnen genieten. Gesteld zulk een tentoonstelling valt zamen met een verkiezing, dan heeft men al dadelijk gevaar voor invloed op den uitslag der verkiezing tengevolge van eene omstandigheid, totaal buiten alle landbouwbelangen staande. En is dit ook geen groot bezwaar, verbonden aan het wetsontwerp, dat kiesrecht verleent tot aan de kleinste vereëningingen van 25 leden, dat nu dit groote kwaad van ons vereëningsleven op landbouwgebied, overgroote krachtsversnippering, wettelijk zal worden gesanctioneerd? Inderdaad halve maatregelen strekken er slechts toe om verwarring te stichten. Blijkt het bij de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer, dat men eene consequente toepassing van het directe stemrecht tot verkrijging eener vertegenwoordiging voor den landbouw nog niet aandurft, dan late men liever alles bij het oude, dan dat men den landbouw geeft een mengsel van oud en nieuw, een zoo genaamde vertegenwoordiging waarvan de samenstelling op geen vast systeem berust, waarmede men weer eenige jaren zal voortsukkelen, om steeds meer tot de overtuiging te komen, dat men half werk heeft verricht.

Meran, Februari 1903.

Mr. C. J. SICKESZ.